

Príloha č. 2. **Odporúčania vláde SR a ostatným orgánom krízového riadenia**

1. Hlavnou prioritou vlády SR pri riadení krízovej situácie je ochrana života a zdravia ľudí. Takýto prístup je plne odôvodnený. Odporúčame však, aby opatrenia boli lepšie cielené práve na tie oblasti, ktoré sa popri zdravotníckych zariadeniach ukazujú ako najrizikovejšie z pohľadu ochrany života a zdravia – napr. na zariadenia sociálnych služieb, kde sa nachádzajú osoby v seniorskom veku a iné osoby odkázané na inštitucionálnu starostlivosť, na skupiny osôb ohrozené chudobou, sociálnym, zdravotným a iným vylúčením. Dôraz na prevenciu šírenia pandémie a riešenie jej následkov nesmie viesť k porušeniu záujmov, práv, života a zdravia pacientok a pacientov s inými diagnózami.

2. Orgány krízového riadenia by mali dôsledne zvažovať nerovné dopady opatrení na starších ľudí, osamelých ľudí, neúplné rodiny, rodiny nezosobášených párov, rodiny párov rovnakého pohlavia, osoby so zdravotným postihnutím, etnické a jazykové menšiny a iné životné situácie. V prípade potreby je vhodné formuláciu opatrení precizovať takým spôsobom, aby nedochádzalo k priamej ale ani nepriamej diskriminácii týchto osôb a ich skupín.

3. Ochrana pred neľudským a ponižujúcim zaobchádzaním je právom, ktoré platí absolútne, aj v krízových situáciách. Odporúčame, aby všetky príslušné orgány na tento princíp prihliadali s čo najvyššou mierou citlivosti pri všetkých prípadoch obmedzenia osobnej slobody, slobody pohybu a pobytu ako aj zasahovania do súkromia ľudí. Týka sa to osôb, ktoré sa nútene nachádzajú v zdravotníckych zariadeniach, zariadeniach sociálnych služieb, zariadeniach na výkon trestu odňatia slobody, väzby, atď. Rovnako sa to týka osôb zadržovaných v tzv. štátnej karanténe po návrate zo zahraničia alebo osôb uzavretých v niektorých osídleniach marginalizovaných komunít. Podmienky nútenej karantény by mali byť také, aby neohrozili život a zdravie neinfikovaných ľudí. Odporúčame, aby sa verejne činné osoby vyhli akýmkoľvek náznakom stigmatizácie jednotlivých ľudí alebo ich skupín z rómskej populácie, prihraničných oblastí (tzv. „pendleri“), repatriovaných osôb alebo penzionovaných rs. starších ľudí a aby takúto stigmatizáciu dôrazne odsúdili.

4. Odporúčame, aby príslušné štátne orgány dôsledne zohľadňovali rodové dopady krízy a na základe nich formulovali potrebné opatrenia. Ženy sú krízou nadmieru zasiahnuté v dôsledku nastavenia systémov zdravotnej a sociálnej starostlivosti a nadmerného zastúpenia žien v nich. Podľa Štatistického úradu pracovalo v sektore zdravotníctva a sociálnej pomoci v roku 2018 až 78% žien, čo znamená, že ženy sú v bezprostrednom riziku nákazy a je kľúčové zabezpečiť im kvalitné pracovné podmienky a čo najväčšiu ochranu. Uzatvorenie škôlok a škôl, obmedzenia ďalších služieb starostlivosti má tiež zásadne rozdielny dopad na ženy, keďže poskytujú väčšinu neformálnej starostlivosti v domácnostiach, vrátane domáceho vzdelávania školopovinných detí. Dôsledkom je ešte väčšie zvýšenie podielu neplatennej práce žien, ako aj obmedzenie ich pracovných a príležitostí a prístup k potrebným zdrojom. Ženy môžu počas krízy čeliť ešte väčšej diskriminácii ako doposiaľ, vrátane prehlbovania rodového mzdového rozdielu. Znamená to, že sú aj vo väčšej miere ohrozené rizikom chudoby. Zvlášť ohrozené sú ženy s viacnásobným znevýhodnením či osamelé matky. V podmienkach izolácie tiež dochádza k nárastu domáceho násillia páchaného na ženách a deťoch. Je nevyhnutné, aby im vláda zabezpečila v čase krízy potrebnú ochranu a podporu. Ku kľúčovým výzvam patrí odstránenie všetkých prekážok, ktorým ženy čelia v prístupe k službám sexuálneho a reprodukčného zdravia, vrátane bezpečnej a dostupnej interrupcie.

5. Odporúčame prijať efektívne opatrenia na minimalizovanie negatívnych vplyvov pandémie na práva detí. Právo na vzdelanie môže byť pri dlhotrvajúcej pandémii zásadne ohrozené, najmä v prípade detí z marginalizovaných sociálnych prostredí bez prístupu k moderným informačným a komunikačným technológiám a internetu. Odporúčame, aby vláda tomuto problému venovala zvýšenú pozornosť, vrátane nastavenia podmienok realizácie skutočne inkluzívneho vzdelávania pre všetky deti, v súlade s požiadavkami 21. storočia a okolnosťami vyvolanými krízou. Je tiež vhodné jasne komunikovať vplyv

opatrení na možnosti styku detí s ich rodičmi. Zvýšenú kontrolu je potrebné venovať právam detí v ústavnej starostlivosti.

6. Prichádzajúca ekonomická kríza môže viesť k prehĺbovaniu nerovností a nárastu extrémizmu, xenofóbie, nenávisťných prejavov či šírenia dezinformácií, ako tomu bolo aj po kríze v roku 2008, so spätným dopadom na fungovanie demokracie aj hospodárstva. Odporúčame, aby vláda SR tomuto problému aj naďalej venovala zvýšenú pozornosť prostredníctvom koordinovaných politík v rezortoch vnútra, školstva, spravodlivosti, kultúry, práce a sociálnych vecí, v súčinnosti so svojimi poradnými orgánmi ako aj v súčinnosti s mimovládnyimi organizáciami.

7. Vstupom do Európskej únie a Schengenského priestoru sa otvorili vonkajšie hranice. Po dlhých desaťročiach izolácie to bol veľmi významný krok, ktorý umožnil nielen slobodne cestovať za prácou, štúdiom či bývaním, ale umožnil aj spojenie stoviek rodín, ktoré boli predtým hranicou rozdelené. Odporúčame, aby sa hraničný režim aj v čase krízy upravil tak, aby čo najmenej obmedzoval právo na rodinný život, pracovnú a študijnú migráciu a právo na užívanie majetku.

8. Odporúčame, aby sa zefektívnila koordinácia činnosti ústredných, regionálnych a miestnych krízových štábov, štátnych, samosprávnych aj mimovládnych orgánov a organizácií. Bude to na prospech ďalšieho úspešného postupu pri riešení krízy a jej praktických dopadov, ako aj zárukou posilňovania dôvery obyvateľstva v štátne inštitúcie. Vo vzťahu k ľudskoprávnym dimenziám krízových opatrení podporujeme princíp pravidelných konzultácií so špecializovanými orgánmi a inštitúciami, osobitne s verejnou ochrankyňou práv a jej úradom, resp. zástupcami/zástupkyňami mimovládnych - osobitne ľudskoprávných - organizácií ako partnerov štátu, samospráv a biznis sektora v zápase s pandémiou.